

DRUGIE POSIEDZENIE EKSPERTÓW DO SPRAW METODYKI PROGRAMOWANIA ROZWOJU PRODUKCJI ROLNEJ W EUROPIE

W listopadzie 1961 r. odbyło się w Genewie drugie kolejne posiedzenie grupy ekspertów do spraw metodyki programowania rozwoju produkcji rolnej, zorganizowane przez Komitet Rolny Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ (we współpracy z FAO).

W posiedzeniu wzięli udział eksperci z 12 krajów: ZSRR, USA, Belgii, Francji, Finlandii, Holandii, Jugosławii, NRF, Wielkiej Brytanii, Włoch, Ukraińskiej SRR i Polski¹.

Były też reprezentowane następujące organizacje międzynarodowe:

- Organizacja Wyżywienia i Rolnictwa (FAO),
- Ogólny Układ Taryfowo-Celny (GATT),
- Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD),
- Europejska Wspólnota Gospodarcza (EEC).

Porządek dzienny posiedzenia obejmował następujące sprawy:

- 1) przegląd i ogólna charakterystyka metodologii prac badawczych z zakresu programowania rozwoju produkcji rolnej,
- 2) analiza czynników wpływających na wzrost plonów w rolnictwie,
- 3) problematyka cen rolnych, a w szczególności wpływ cen na poziom produkcji,
- 4) problematyka planowania rolnictwa w krajach socjalistycznych,
- 5) bibliografia z zakresu programowania rozwoju produkcji rolnej,
- 6) program pracy grupy ekspertów na przyszłość.

I. Przegląd i ogólna charakterystyka metodologii prac badawczych z zakresu programowania rozwoju produkcji rolnej

Przedstawiciel Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, **G. Schmitt**, zreferował główne tezy swego opracowania pt. „Metody i możliwości opracowywania długofalowych perspektyw rozwoju produkcji rolnej”.

Zdaniem autora, dokonane prace analityczne wskazują, iż głównymi czynnikami określającymi wzrost produktywności w rolnictwie są: wzrost plonów w produkcji roślinnej, zmniejszenie zapotrzebowania wewnętrznego na paszę, z powodu szybkiego przechodzenia ze zwierzęcej siły pociągowej na mechaniczną, poprawa efektywności skarmiania pasz w produkcji zwierzęcej i stopień wykorzystywania w praktyce przez rolników znanych, lecz nie w pełni jeszcze stosowanych metod technologicznych.

Autor naświetla i omawia krytycznie główne typy metod badawczych, stosowanych w dziedzinie programowania rozwoju produkcji rolnej w Zachodniej Europie i w Stanach Zjednoczonych, a mianowicie:

- metodę ekstrapolacji,
- metodę modelu syntetycznego,
- metodę równań i przybliżeń,
- metodę modelu „input output”.

Autor uważa metodę ekstrapolacji za najmniej zadawalającą, opowiadając się jednocześnie za stosowaniem metody modelu syntetycznego w wersji ulepszonej przez Bonnena i Dalý.

¹ Na przewodniczącego obrad został wybrany przedstawiciel Polski W. Kamiński, Dyrektor Departamentu Planowania Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu — przyp. redakcji.

Charakterystyczne jest — już dziś niemal powszechne — przekonanie o nieprzydatności lub niewielkiej przydatności metod ekstrapolacji w dziedzinie programowania rozwoju produkcji rolnej. Warto tu nadmienić, że na poprzednich posiedzeniach grup ekspertów w Genewie były jeszcze przedstawiane prace oparte na metodzie ekstrapolacji (np. prace Sekretariatu EKG ONZ o prognozach rozwoju produkcji rolnej w Austrii do 1965 r.). Metodyka tego typu była wówczas przedmiotem ostrej krytyki, przede wszystkim ze strony ekspertów z krajów socjalistycznych. Przedstawiona na obecnie omawianej konferencji praca G. Schmitta między innymi ze względu na jej kompleksowy charakter, ilustrację podstawowych metod i problemów badawczych oraz starannie zestawiony spis bibliografii (252 pozycje) zasługuje na uwagę.

II. Analiza czynników wpływających na wzrost plonów w rolnictwie

Na temat czynników, wpływających na wzrost plonów w rolnictwie wygłoszono w trakcie narady dwa referaty.

Pierwszy z nich wygłosił **G. T. Barton** (USA) pt. „Programowanie plonów w produkcji roślinnej w USA”.

Referat ten stanowi próbę podsumowania i krytycznej oceny koncepcji, metod i rezultatów, uzyskanych w zakresie programowania plonów w Departamencie Rolnictwa USA¹.

W dyskusji nad tym referatem koncentrowano się między innymi wokół następujących zagadnień:

- a) trudność ustalenia na kilkanaście lat naprzód tzw. plonów maksymalnych (teoretycznych) oraz proporcji do nich plonów osiągalnych (praktycznych),
- b) przyśpieszone tempo wdrażania nowoczesnej technologii do praktyki, jako jeden z ważniejszych obecnie czynników szybkiego wzrostu produktywności w rolnictwie,
- c) znaczenie przeprowadzania doświadczeń z nowoczesną technologią w fermach doświadczalnych itp.

Drugi referat pt. „Wzrost plonów w rolnictwie — rozwój dotychczasowy i prognozy” przedstawił **A. Nieschulz** (NRF).

Wzrost produkcji roślinnej w dłuższych okresach czasu jest głównie spowodowany wzrostem plonów z 1 ha, podczas gdy areał upraw pozostaje w zasadzie bez zmian, a zmiany w strukturze upraw dokonują się w stosunkowo wąskich granicach. Na podstawie analizy danych statystycznych dotyczących plonów w okresie od 1935/38 do 1955/60 autor dostrzega stałą linalną tendencję wzrostu plonów.

Dla oceny, czy ten wzrost może przejawiać się i w przyszłości, autor przeanalizował:

- a) wzrost plonów w poszczególnych krajach w NRF,
- b) rozpiętość plonów między gospodarstwami przodującymi (prowadzącymi rachunkowość) a średnimi w poszczególnych krajach w różnych latach.

Stwierdzenie, iż w poszczególnych krajach w NRF o niższych plonach wzrost ich w ostatnich latach był wyższy, niż w krajach o plonach wyższych, prowadzi autora do konkluzji, że w odpowiednio długim okresie czasu tendencja liniowa wzrostu plonów może ulec osłabieniu.

Z drugiej jednak strony fakt, że rozpiętość w plonach pomiędzy gospodarstwami przodującymi, a średnimi bynajmniej nie zmniejszyła się w ciągu ubiegłych lat, pozwala autorowi na wysunięcie tezy, że rozwój liniowy (proporcjonalny) będzie mógł być oczekiwany co najmniej przez taką ilość lat, jaka stanowi rozpiętość w poziomie plonów gospodarstw przodujących i średnich, tj. około 5 lat.

W dyskusji nad tym referatem poruszono między innymi następujące zagadnienia:

- a) skrytykowano założenie wzrostu proporcjonalnego (liniowego) uważając, że dynamika rozwoju rolnictwa zależy od kompleksowego działania całego zespołu środków polityki ekonomicznej (inwestycje, zaopatrzenie materiałowo-techniczne, nowa technologia, kadry, bodźce zainteresowania materialnego itp.),
- b) pewne sprzeczności natury metodologicznej, wynikające z porównywania odmiennych tendencji, zaobserwowanych w poszczególnych krajach w ramach NRF oraz poszczególnych grupach gospodarstw.

¹ Patrz opracowanie pt. „Perspektywiczne obliczanie plonów w USA” str. 145.

- c) w dyskusji poruszono również problematykę porównania wzajemnego wzrostu plonów pszenicy i żyta, struktury zasiewów upraw zbożowych itp.

III. Problematyka cen rolnych, a w szczególności wpływ cen na poziom produkcji

Na powyższy temat przedstawiono i przedyskutowano trzy referaty.

Pierwszy z nich pt. „Zależność produkcji jaj od cen jaj i cen pasz” przedstawił **A. W. G. Koppejan** (Holandia).

Według autora — w analizie krótkoterminowej — roczna produkcja jaj jest funkcją:

- a) ilości jaj w inkubatorach (w stacjach wylęgowych) w danym roku, w roku poprzednim i przed dwoma laty,
- b) stosunku średnich rynkowych cen jaj do średnich cen pasz podczas okresu wylęgowego (I kwartał) roku bieżącego i IV kwartał roku poprzedzającego.

Dla okresów dłuższych należy powyższe funkcje uzupełnić czynnikiem dodatkowym, jaki stanowi tendencja rozwoju pogłowia kur — niosek.

Na podstawie powyższej metody autor obliczył, że w 1961 r. w Holandii produkcja jaj spadnie o 2%. Ponieważ faktycznie zmniejszyła się ona o 1%, autor uważa, że jego metoda zapewnia otrzymywanie wystarczająco dokładnych wyników.

Dyskusja nad tym referatem dotyczyła między innymi:

- a) wpływu opisanych w referacie czynników również na produkcję drobiu,
- b) powiązania gospodarki jajczarsko-drobiarskiej z produkcją mięsa wieprzowego (pasze, relacje cen, opłacalność itp.),
- c) wpływu poprawy wskaźników zużycia pasz,
- d) praktycznych możliwości zastosowania proponowanej metody i dostępności danych statystycznych itp.

Drugi referat w omawianym punkcie porządku dziennego przedstawił **C. Broussolle** (Francja) pt. „Ekonometryczny model produkcji bydła”.

Autor — stosując bardzo szeroko metody ekonometrii — analizuje strukturę pogłowia bydła i jego możliwości produkcyjne, biorąc za podstawę określoną liczbę zmiennych.

Omawiana funkcja produkcji określa możliwości substytucji między wołowiną, cielęciną i produktami mlecznymi w zależności od zmian cen sprzedażnych i kosztów produkcji różnych kategorii produktów mięsnych i mleczarskich przy założeniu optymalnego zestawu czynników, zapewniającego maksymalne efekty dla rolnika. Odpowiedni zestaw równań matematycznych pozwala skonstruować model, umożliwiający obliczanie przyszłej produkcji bydła w zależności od struktury i porównań cen.

W dyskusji naświetlono związki poszczególnych kierunków produkcyjnych (mięso, mleko) i wskazano na praktyczne trudności w zastosowaniu omawianego modelu (np. Francja nie posiada wystarczającej statystyki).

Trzecim i ostatnim referatem w tej grupie tematycznej było opracowanie **G. Weinschenka** (NRF) pt. „Wstęp do teorii gospodarstw rolnych oraz zastosowanie badań mikroekonomicznych w analizie zaopatrzenia w skali makroekonomicznej”.

Autor wyraził przekonanie o konieczności uzupełnienia badań makroekonomicznych teoretyczną i empiryczną analizą w zakresie mikroekonomiki.

Autor przedstawił między innymi: strukturę produkcji rolnej, zastosowanie tzw. stałych czynników produkcji, trudności w szacunkach oczekiwanych cen i plonów oraz wpływ zmian technologicznych.

Autor uważa, że szereg przedstawionych problemów nie da się wyjaśnić przy pomocy metodyki analizy makroekonomicznej, lecz wymaga uzupełnień w skali mikroekonomicznej.

IV. Problematyka planowania rolnictwa w krajach socjalistycznych

Temat ten był przedmiotem czterech referatów. **W. Tołow** (ZSRR) przedstawił opracowanie pt. „Problemy planowania produkcji rolnej w ZSRR”.

W referacie została przedstawiona zarówno metoda planowania rolnictwa, jak też charakterystyka obecnej sytuacji ekonomicznej rolnictwa radzieckiego oraz węzłowe wskaźniki jego rozwoju do 1980 r.

W referacie przedstawiono kierującą rolę państwa radzieckiego w dziedzinie ogólnego rozwoju produkcji rolnej poprzez planowanie dostaw dla państwa poszcze-

gólnych produktów rolniczych z kołchozów. Szczegółowe planowanie i określanie kierunków produkcji należy do kołchozów. Państwo gwarantuje skup nadwyżek produkcyjnych po cenach ustalonych. Referat — w sposób dla nas bliski i znany — przedstawił praktykę koordynacji poszczególnych planów i metodykę opracowania zbiorczego, generalnego planu.

Dyskusja nad referatem radzieckim miała charakter szczegółowych pytań problemowych. Dotyczyły one między innymi:

- a) metodyki i sposobu opracowywania planu, a zwłaszcza sposobów usuwania ewentualnych rozbieżności między założeniami planu centralnego, a planami przedsiębiorstw,
- b) kryteriów wyboru proporcji produkcyjnych poszczególnych asortymentów z punktu widzenia struktury żywienia itd.,
- c) metod i sposobów podziału dochodu narodowego na bieżące spożycie i akumulację (inwestycje),
- d) wykorzystywania badań budżetów rodzinnych i elastyczności popytu w celach planowania produkcji żywności.

Drugim referatem w tym punkcie porządku dziennego było opracowanie **W. Stipetica** (Jugosławia) pt. „Metody i technika planowania rolnictwa w Jugosławii”.

Referat — po krótkim naświetleniu rolnictwa w Jugosławii w okresie powojennym — przedstawił metodykę i technikę planowania rolnictwa ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia decentralizacji.

Autor przedstawił trzy rodzaje planów, stosowanych w rolnictwie jugosłowiańskim, a mianowicie:

- a) plany długofalowe (na 10 lat i więcej), które nie mają charakteru dyrektywnego,
- b) plany średnioterminowe (5-letnie), stanowiące podstawę i bazę dla planów krótkoterminowych,
- c) plany krótkoterminowe (dyrektywne).

Dyskusja i wypowiedzi nad wyżej wymienionym referatem sprowadzały się głównie do pytań w sprawie dynamiki rozwoju i struktury rolnictwa jugosłowiańskiego.

Trzecim w omawianej grupie tematycznej był referat członka delegacji polskiej, **W. Herera** pt. „Problemy planowania rolnictwa w Polsce”. W referacie przedstawiono: sytuację polskiego rolnictwa, jego formy własnościowe i strukturę, możliwości metody planowego oddziaływania państwa na sektor drobnotowarowy oraz znaczenie polityki państwa w zakresie inwestycji, skupu i cen i problematykę handlu wewnętrznego i zagranicznego.

W referacie została podkreślona precyzja naszych planów dotyczących wielkości produkcji rolnej w Polsce i jej rozwoju.

Dyskusja nad referatem dotyczyła głównie: zakresu stosowania metod matematycznych w planowaniu rolnictwa w Polsce, szczegółów zastosowanej formuły — wzoru prof. Kaleckiego, oraz warunków kredytowania rolnictwa w Polsce.

Czwartym referatem w tej grupie było opracowanie **W. Kamińskiego i M. Korulskiej** pt. „Sezonowość produkcji i spożycia żywności w Polsce”.

W dyskusji poruszano głównie następujące problemy:

- znaczenie intensyfikacji produkcji dla złagodzenia jej sezonowości,
- wpływ i zakres możliwości oddziaływania na ten problem przez politykę cen,
- słuszność dążenia do likwidacji (wyrównania) sezonowości bez odpowiednich rekompensat cenowych (zmienne ceny sezonowe),
- zakres wahań cen hurtowych i detalicznych na wolnym rynku,
- problem tzw. „ekonomicznego optimum sezonowości”, wyznaczonego przez sezonowe koszty produkcji i koszty składowania,
- czy złagodzenie sezonowości jest problemem wyłącznie technologicznym, czy należy do zakresu polityki ekonomicznej.

V. Bibliografia z zakresu programowania rozwoju produkcji rolnej

Na naradzie został przedstawiony projekt bibliografii z zakresu programowania rozwoju produkcji rolnej, opracowany na podstawie danych otrzymanych przez

¹ Patrz artykuł na str. 126.

Sekretariat z ZSRR, USA, Holandii, Belgii, Norwegii, NRF, Wielkiej Brytanii i Polski.

Powyższy spis bibliograficzny będzie — po jego uzupełnieniu — opublikowany przez FAO w 1962 r.

VI. Program pracy grupy ekspertów na przyszłość

Zgodnie z sugestią grupy ekspertów, zatwierdzoną przez Komitet Rolny — w końcu 1962 r. odbędzie się następne, trzecie posiedzenie. Celem jego będzie:

- jednoczesne porównanie metod planowania zapotrzebowania na żywność z jednej strony i metod programowania rozwoju produkcji rolnej z drugiej strony,
- wstępne podsumowanie merytorycznego dorobku w tej dziedzinie, zgromadzonego w różnych państwach i organizacjach międzynarodowych.

VII. Ogólna ocena narady

Omawiana konferencja spełniła swoje zadanie. W szczególności pozwoliła ona na:

- przedyskutowanie metodyki opracowywania perspektyw rozwoju produkcji rolnej oraz zapoznanie się z najnowszym dorobkiem europejskim w tym zakresie,
- szczegółowe zaznajomienie się z wynikami tych badań,
- uzyskanie i przywiezienie 14 oryginalnych opracowań (po kilka egzemplarzy każdy), które obrazowo i kompleksowo przedstawiają stan badań w omawianym zakresie w szeregu krajów europejskich. Materiały te winny być przedmiotem zainteresowania Komisji Planowania, Ministerstwa Rolnictwa, Instytutu Ekonomiki Rolnej, Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu itp. Zostały one tym instytucjom przekazane.

Mówiąc o dorobku konferencji nie można pominąć aktywnej roli delegacji krajów socjalistycznych, w tej liczbie i Polski. W sumie konferencja stała na wysokim poziomie i udział w niej dla naszego kraju należy ocenić jako korzystny i pożyteczny.

W. Kamiński